

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК
УКРАЇНИ**

Інститут педагогіки НАПН України
відділ навчання мов національних меншин
та зарубіжної літератури

**ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Педагогічний факультет
творча навчально-наукова лабораторія
«Гірська школа Українських Карпат»

**«Україно моя вишивана :
етнокультурний та освітньо-виховний
потенціал української вишиванки»**

**Збірник тез
II Міжнародної онлайн-конференції,**

присвяченої Всесвітньому дню вишиванки

20 травня 2021 р.

(електронне видання)

*За загальною редакцією
Н. Богданець-Білокаленко, І. Червінської*

Київ
Педагогічна думка
2021

УДК 37.017:39:008(477)(043.2)

*Рекомендовано до друку вченою радою Інституту педагогіки НАПН України
(протокол № 8 від 05 липня 2021 року)*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Богданець-Білоskalенко Наталія Іванівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України;

Червінська Інна Богданівна, доктор педагогічних наук, доцент, завідувач творчої навчально-наукової лабораторії «Гірська школа Українських Карпат» Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника;

Хорошковська-Носач Тетяна Петрівна, науковий співробітник відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України;

Ліпчевська Інна Леонідівна, науковий співробітник відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Кічук Надія Василівна, доктор педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Попова Людмила Олександрівна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу навчання української мови та літератури Інституту педагогіки НАПН України.

Україно моя вишивана : етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки : зб. тез II Міжнародної онлайн-конференції, 20 травня 2021 р. / за наук. ред. д. пед. наук Н. І. Богданець-Білоskalенко (електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2021. 137 с.

ISBN 978-966-644-599-8

До збірника увійшли тези учасників II Міжнародної онлайн-конференції «Україно моя вишивана : етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки» (20 травня 2021 року), присвяченої Всесвітньому дню вишиванки. У роботах розглянуто питання, пов'язані з різними аспектами етнокультурного та освітньо-виховного потенціалу української вишиванки: етнокультурні особливості вишивки різних регіонів України, українська народна вишивка як освітньо-культурне надбання соціокультурного простору України, освітній феномен вишиванки в епоху цифровізації суспільства, вишиванка як об'єднавчий код українців у світі та багато інших питань.

Збірник адресовано науковцям, науково-педагогічним працівникам, педагогам, докторантам, аспірантам, студентам, практикам освітянської галузі та всім, хто цікавиться долею України, її традиціями та культурою.

УДК 37.017:39:008(477)(043.2)

За зміст публікацій, достовірність інформації, цитат, покликань на літературні джерела відповідальність несуть автори.

ISBN 978-966-644-599-8

© Інститут педагогіки НАПН України, 2021
© Педагогічна думка, 2021

Діана Сабол,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри освітнього лідерства
Інституту післядипломної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка,
e-mail: d.sabol@kubg.edu.ua

ЕМОЦІЙНА СКЛАДОВА УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ВИШИВКИ

Ключові слова: емоція, українська народна вишивка, позитивні емоції, естетичні емоції, декоративне мистецтво, катарсичний процес, етнічність.

Як один із виявів суспільної свідомості, декоративно-прикладне мистецтво будь-якого народу має позитивний вплив і на тих, хто виготовляє виріб, і на тих, хто його споглядає. Відповідь на питання про витоки цього позитивного впливу знаходимо в працях С. Л. Рубінштейна [7, с. 127]. Згідно з працями С. Л. Рубінштейна, рух завжди супроводжується емоцією: рух не лише виражає вже сформоване переживання, але і сам, включаючись в нього, формує це переживання. Правильний момент у розвитку емоційних станів полягає в констатації зв'язку емоцій і рухів. Поява в акті творчості нової художньої форми означає одночасне виникнення на основі моторного компоненту нової художньої емоції [7, с. 127].

Розглядаючи творчий процес вишивання в контексті тверджень С. Л. Рубінштейна [7, с. 127], можна сказати, що філігранна, дрібна моторика рук викликає у вишивальниці естетичні емоції – передчуття створення краси, переживання радості від зробленого, милування результатом роботи. Переживання цілого комплексу позитивних емоцій стимулює нові рухи, які, у свою чергу, несуть нові, теж позитивні, емоції. Цей процес нескінченний: чим більше людина працює, тим більше вона переживає позитивних емоцій. Будучи постійним, такий процес допомагає хворій людині видужати, а здоровій – гармонізуватись. Виходячи з цього, можна з впевненістю сказати, що вишивка чинить прямий терапевтичний вплив на суб'єкта даної творчості. Тому заняття з прикладної творчості, зокрема вишивання, своїм цілющим впливом створюють ефект терапевтичної профілактики: трансформуючи енергію у творчу активність, сприяють психологічній стійкості та здоров'ю.

Як уже зазначалося, накопичення нових позитивних емоцій під час вишивання сприяє катарсичному процесу, про який згадував і Л. С. Виготський [1, с. 32]. На наш погляд, подібне розуміння стосується не тільки глядача, але й виконавця. Емоції допомагають не лише в гармонізуючому та лікувальному процесах, вони також беруть безпосередню участь у формувальних процесах.

Емоція (від лат. *emovere* – збуджувати, хвилювати) звичайно розуміється як переживання, душевне хвилювання [3, с. 17]. Це психічний

процес, що відображає особисту значущість та оцінку зовнішніх і внутрішніх ситуацій для життєдіяльності людини. Емоції – феномен психофізіологічний, тому про виникнення переживання людина може судити як завдяки самоусвідомленню свого стану, так і за характером зміни вегетативних показників (частоти серцевих скорочень, артеріального тиску, частоти дихання і т. ін.) та психомоторики (міміка, пантоміма, рухові реакції, голос) [3, с. 17]. Емоції і почуття, так само як інші психічні процеси, забезпечують відображення та пізнання навколишнього світу. Однак емоції відбивають реальну дійсність у формі переживань [3, с. 17]. Тому споглядання вишитих виробів викликає певні емоції, які «служать для відображення суб'єктивного ставлення» до культури народу, як відображення етнічності.

З цієї позиції варто розглянути естетичні почуття. В інтерпретації академічного тлумачного словника, естетичне почуття – це «емоційна реакція людини на естетичні цінності». Витвори української народної вишивки – це культурне надбання народу, яке базується на етнічних проявах майстринь, на їх світобаченні і відтворенні цього бачення на полотні. Такі міркування виводять нас у сферу спостереження за тим, як українська народна вишивка викликає естетичні почуття, що базуються на етнічності.

Зауважимо, що кожна особистість сприймає явища, події та предмети по-своєму. Те ж саме стосується й питання сприйняття людиною символів та знаків. Одні символи викликають захоплення, радість, інші – печаль, сум. Захоплення, сум, радість – усе це прояви суб'єктивного ставлення людини до сприйняття символів, це її емоційні переживання. Українська народна вишивка – це світ символів, реакція на який через емоційну складову формує етнічну свідомість. Як уже згадувалось вище, емоції – це психічне відображення у формі переживання життєвого смислу [3, с. 19], у нашому випадку, символіки, бо в українській народній вишивці закладено багатий спектр символіки і знаковості. В емоційних переживаннях відбивається життєва значущість інформації, що пов'язана з тим чи іншим символом [4]. Коли реципієнт сприймає вишиті символи, він сприймає їх як естетичну інформацію.

Естетична інформація викликає певні емоційні переживання, які можна визначити як емоційний процес, що містить у собі три компоненти [3, с. 19]. Перший – це емоційне збудження, яке визначає мобілізаційні зрушення в організмі: зростає швидкість та інтенсивність перебігу психічних, моторних, вегетативних процесів. В окремих випадках збудливість може, навпаки, зменшитись. Другий компонент – емоційний знак: позитивне відчуття виникає тоді, коли подія оцінюється як позитивна, негативне – навпаки, коли подія оцінюється як негативна. Позитивне відчуття спонукає до дії, спрямованої на підтримку позитивної події, негативне – спонукає до дії, спрямованої на усунення контакту з негативною подією. Третій компонент – ступінь контролю почуттів (від повної орієнтації та контролю над почуттями до повної дезорієнтації та безконтрольності) [3, с. 20].

Значущість естетичних емоцій у житті людини виражається також у їх функціях. Щодо вишивки важливою є відображувально-оцінювальна функція. Маються на увазі процеси, за яких людська психіка через емоції оцінює значущість предметів і ситуацій для досягнення цілей і задоволення потреб; вони є тією системою сигналів, за допомогою якої суб'єкт дізнається про значущість теперішніх, минулих і майбутніх подій [5, с. 89] або про значущість побаченого. У контексті відображувально-оцінювальної ролі емоцій цікавою є думка Є. П. Ільїна «Оцінка (ставлення) залежить від суб'єктивного сприйняття того, що бачить людина, яке зіставляється з еталонами, бажаннями, смаками цієї людини» [3, с. 108]. Тут наголошено на суб'єктивній природі естетичних емоцій.

Як стверджує Б. І. Додонов, «емоційна діяльність полягає в тому, що відображена мозком дійсність зіставляється з відображеними в ньому постійними або тимчасовими програмами життєдіяльності організму і особистості» [2, с. 18]. Позиція цього автора виділяє важливу функцію емоцій – функцію життєзбереження. Подібне розуміння впливу орнаменту на психіку реципієнта через емоційну сферу демонструє О. Г. Польшина: «Орнамент як знак впливає на емоційну сферу особистості, викликаючи певні переживання, а орнамент як символ має своє значення і пов'язаний із свідомістю та мисленням людини. Також слід пам'ятати, що український орнамент є поліхромним зображенням, що додатково впливає на емоційну сферу» [6, с. 26].

Отже, виходячи з вищеописаних теоретичних позицій можна стверджувати, що вивчення, споглядання і сам процес вишивання має прямий вплив на психіку людини і, зокрема, через емоційну складову формує етнічну свідомість. Даний підхід ілюструє те, що врахування всіх трьох компонентів емоційних переживань естетичної інформації підходить до формування етнічної свідомості через емоційне сприйняття української народної вишивки.

Література

1. Выготский Л. С. Психология искусства. Москва : Педагогика, 1987. 368 с.
2. Додонов Б. И. Эмоции как ценность. Москва : Политиздат, 1978. 30 с.
3. Ильин Е. П. Эмоции и чувства. СПб. : Питер, 2001. С. 13–24.
4. Колір у народному та декоративно-прикладному мистецтві України [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://koloristika.info/t_kdm.php. Заголовок з екрану.
5. Макарова І. Психологія. Москва : ЮРАЙТ, 2010. 144 с.
6. Польшина О. Г. Психосемантичні особливості сприймання студентами народної орнаментальної символіки : дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.01; Херсонський держ. ун-т. Херсон, 2005. 177 арк.
7. Рубинштейн С. Л. Бытие и сознание: Человек и мир. СПб. : Питер, 2003. 512 с.

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО	3
Віра Андрич «Вишиване мистецтво старовинного села Банилів, що над Черемошем» – шлях до відродження народних традицій та ремесел.....	5
Людмила Березовська Ознайомлення дітей дошкільного віку з українським національним одягом.....	8
Олена Біла, Тетяна Кісікова До питання про організацію етнокультурних проєктів з молодшими школярами інклюзивних класів.....	12
Наталя Богданець-Білоskalенко Національно-культурний компонент змісту навчання лексикології і фразеології української мови	14
Алла Богуш Вишиванка у житті української дитини.....	17
Марина Бублик, Земфіра Кондур Основні складові ромського національного вбрання.....	21
Наталія Васюта, Юлія Касьян Потенціал української народної вишиванки як національного символу у вихованні дітей дошкільного віку.....	23
Оксана Вашак, Людмила Мартиросян Ознайомлення студентів з українською народною вишиванкою як засобом національного виховання.....	26
Леся Височан, Лілія Стахів, Сузанна Волошин Патріотичне виховання майбутніх учителів початкових класів (на прикладі проведення виховного заходу «Чарівний світ вишиванки»).....	29
Наталія Власова Традиційні українські орнаменти.....	33
Оксана Гавадзин Семантика покутської сорочки: динамічний аспект.....	35
Оксана Галайчук Традиційна сокальська вишиванка: особливості крою та колористики....	37
Катерина Гораш Збереження української національної ідентичності: освітні проєкти в Україні та за її кордонами.....	39

Ольга Горбач	
Роль вишиванки в національно-патріотичному вихованні сучасної молоді.....	41
Оксана Горда	
Українська вишиванка в лінгводидактичному аспекті.....	44
Олена Горошкіна	
Національно-культурний компонент змісту навчання української мови в 5 класі НУШ.....	46
Віолетта Дутчак	
Етнокультурні коди в бандурному мистецтві України й діаспори	48
Світлана Замрозевич-Шадріна	
Вишита сорочка як символ здоров'я.....	50
Любомира Ілійчук	
Формування етнічної свідомості особистості засобами української народної вишивки.....	52
Ольга Караман	
Методичні поради для виконання артикуляційної гімнастики	54
Станіслав Караман	
Використання виражального потенціалу стильових різновидів української мови	56
Світлана Кондратюк	
Кролевецькі рушники – код Сумщини.....	58
Анна Костюкова	
Історичний контекст вишивки як засіб формування національної свідомості в учнівської молоді.....	61
Віолетта Лаппо	
Підготовка майбутніх вчителів до інтеграції гуцульської етнокультури в освітній процес початкової школи.....	63
Галина Лемко	
Ціннісно-виховний потенціал української вишиванки для формування особистості школяра.....	65
Людмила Меленець	
Вишиванка як артоб'єкт у міському просторі.....	67
Ольга Мицкан	
Буковинський традиційний народний стрій як об'єкт дослідження та джерело творчості в сучасному моделюванні одягу.....	70
Наталія Никорак	
Вишиваний світ Ксенії Колотило	72
Марія Новосад	
Українська символіка в національній вишивці.....	74
Тетяна Оуєргі	
Збереження національної ідентичності за кордоном: освітньо-виховний аспект.....	77

Юлія Павленко	
Внесок Олени Пчілки у справу збереження і розвитку української народної вишивки.....	80
Наталія Павлущенко, Наталія Данько	
Семантика символів на вишивках Сумщини.....	82
Любов Пена	
Тексти про українську вишивку як дидактичний матеріал під час вивчення мови.....	85
Оксана Поясик	
Вишиванка як засіб етнокультурної традиції Карпатського регіону.....	88
Анжела Просенюк	
Формування міжкультурної взаємодії студентів педагогічного профілю засобами української вишиванки.....	90
Юлія Руденко	
Використання інноваційних технологій при ознайомленні дітей дошкільного віку з українською вишивкою.....	94
Діана Сабол	
Емоційна складова української народної вишивки.....	96
Зіновія Сірецька	
Одвічна краса орнаментального мистецтва Георгія Гараса.....	99
Любов Слатвинська	
День вишиванки в Торонто! «Вишиванка єднає українців»	101
Валентина Снегірєва	
Рослинні символи української культури на вишиванках і в піснях.....	102
Галина Темник	
Вишиванка як елемент країнознавчої компетентності у процесі вивчення української мови як іноземної.....	104
Лідія Тимків	
Психотерапевтичний потенціал вишивки в контексті діяльності шкільного психолога.....	106
Ірина Товкач	
Вишиванка в житті сучасної дитини: психологічний аспект.....	109
Ольга Третяк	
Виховний вплив крилатих висловів про вишиванку на учнів початкової школи.....	112
Віра Фижделюк	
Освітньо-виховний потенціал вишивки в контексті мистецької освіти....	116
Олена Фідкевич	
Український національний костюм як засіб символізації в художній системі «Вечорів на хуторі поблизу Диканьки» М. В. Гоголя.....	119
Тетяна Хорошковська-Носач	
Вишиванка як символ національної ідентичності українського народу...	123

Інна Червінська	
Освітньо-виховний потенціал етнокультурної спадщини регіону Українських Карпат у формуванні духовної культури зростаючої особистості.....	125
Антоніна Шевчук	
Креативне освоєння суб'єктами дошкільної освіти потенціалу української вишиванки.....	128
Лариса Шевчук	
Диференційована робота учнів з текстами про вишиванку в початковій школі.....	131